

**Az alkotmányos történelmi vívmányok szerepéről a normakontrollban – Szélgjegyzetek
Vörös Imre akadémiai székfoglaló előadásához**

A főcímben foglalt problematika az Alaptörvény megszületésével szinte egy időben fontos témájává vált hazai jogirodalmunknak. Számos kötet, tanulmány és konferencia vette vizsgálat alá az elmúlt években az Alaptörvényt, és ennek során szinte mindig hangsúlyos kérdésként exponálódott a *történelmi alkotmány*, valamint annak azon köre, amelyet az Alaptörvény lakonikus tömörséggel *vívmányokként* azonosít. A számos esemény közül azonban kiemelkedik egy, amely nem csupán ünnepélyessége okán érdemel különös figyelmet, hanem azért is, mert egy fontos részterület összegzését is jelenti. Fontos szakmai eseménynek voltak tehát a tanúi mindazok, akik 2016. október 4-én a Magyar Tudományos Akadémia felolvasó termében összegyűltek meghallgatni Vörös Imre professzor akadémiai székfoglalóját. A közel másfélórás előadás közönségének figyelmét mindvégig azonos intenzitással fenntartani képes előadó igen szerényen kérte hallgatóinak elnézését, hogy az Alaptörvénynek mindössze egyetlen mondatát kísérli meg körüljárni, egyaránt figyelemmel azonban az abban rejlő probléma elméleti és gyakorlati vonatkozásaira is. Az elemzés alá vett mondat a következő: „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történelmi alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”²

Am Vörös Imre valójában még ennél is szűkebb területet tett vizsgálat tárgyává, hiszen *A történelmi alkotmány az Alkotmánybíróság gyakorlatában*³ című székfoglaló előadás a hivatkozott mondatnak is csupán egyetlen aspektusára, az Alaptörvény rendelkezéseinek a *történelmi alkotmány vívmányaival* való összefüggéseire összpontosított. A székfoglaló persze nem csupán a tárgyhöz kapcsolódó terjedelmes irodalom⁴ alapos feldolgozását jelentette, de

¹ egyetemi adjunktus ELTE ÁJK, NKE ÁKK

² Alaptörvény R) cikk (3) bekezdés

³ Vörös Imre: A történelmi alkotmány az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Jogtudományi Közlöny. LXX. 10. 2016. október, 491-508.

⁴ Csúpn néhány munka azok közül, amelyeket a székfoglaló, illetve az annak alapjául szolgáló tanulmány főbb gondolatai érintettek: Balogh Elemér: Alkotmányunk történetisége, kitekintéssel az Alkotmánybíróság judikatúrájára. In: Számadás az Alaptörvényről. (szerk.: Balogh Elemér). Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó. Budapest, 2016.; Balogh Elemér: Alkotmánybíráskodás a történelmi alkotmány távlatában. In: „Most megint Európában vagyunk...” Szabó József emlékkönyv. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2014.; Bragyova András: Vázlat a modern alkotmány három ideáltípusáról. In: A világ mi magunk vagyunk... Liber Amicorum Imre Vörös. hvgorac, Budapest. 2014. 49-50.; Chronowski Nóra-Drinóczi Tímea-Zeller Judit: Túl az alkotmányon... Közjogi Szemle 2010. 4. szám 1-12.; Csink Lóránd-Fröhlich Johanna: Egy alkotmány margójára. Gondolat, Budapest. 2012.; Eckhart Ferenc: Jog- és alkotmánytörténet. Magyar Szemle Társaság. Budapest. 1931. 275-305.; Eckhart Ferenc: A magyar alkotmányfejlődés. Magyar Jogi Szemle. 1931. 5.szám.; Erdélyi László: Az ezeréves magyar alkotmány. Szeged, 1931.; Jakab András: Az Alaptörvény keletkezése és gyakorlati következményei. hvgorac. Budapest, 2011.; Jakab András-Fröhlich Johanna: Történelmi alkotmány és kontinuitás az új Alaptörvényben. Közjogi Szemle, 2012. 1. szám. 9-15.; Kukorelli István (szerk.): Alkotmánytan I. 2. kiadás. Osiris, Budapest. 2007. ; Orbán Endre: Az Alaptörvény paradoxonjai. Átmenetből? Átmenetbe! Közjogi Szemle, 2013. 2. szám 53-56.; Petrétei József: Magyarország alkotmányjoga. Kodifikátor Alapítvány. Pécs. 2013.; Rixer Ádám: A történelmi alkotmány lehetséges jelentéstartalmai. Jogelméleti Szemle 2011. 3. szám.; Schweitzer Gábor: Közjogi provizórium, jogfolytonosság, új közjogi irány. Közjogi Szemle. 2014. 1. szám. 8-17.; Szabó István: A királyi főkegyúri jog a két világháború közötti Magyarországon. IAS, 2010. 1. szám. 103.-117.; Sente Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történelmi alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. Közjogi Szemle, 2011. 3. szám. 1.-13.; Sente Zoltán: Európai alkotmány- és parlamentarizmus-történet. 1945-2005. Osiris, Budapest, 2006.; Szmodis Jenő: Sokrétegű alkotmány. Magyar Jog. 2013. 8. szám. 449-458.; Takács Péter: Az államok nevééről. Állam- és Jogtudomány, 2015. 1. szám.; Tilk Péter-Naszladi Georgina: Az Alkotmánybíróságra vonatkozó szabályozás átalakulása 2010 után. In: Jog és politika határán. Alkotmánybíráskodás Magyarországon 2010 után. hvgorac. Budapest, 2015. (Szerk.: Gárdos-

élvezetesen polemikus, provokatív hangvételű további hozzájárulással is szolgált az évek óta tartó tudományos vitához.

Vörös az elmúlt évek témában releváns irodalmának tiszteletreméltóan alapos feldolgozásával a tőle megszokott határozott kontúrokkal vázolta mindazokat a nehézségeket, amelyeket az Alaptörvény hivatkozott rendelkezése elméleti és gyakorlati oldalról felvet. Nyilvánvalóvá tette a történeti alkotmány fogalmának *határozatlanságát*, időben való *nyitottságát*, tehát azokat az alapvető kérdéseket, amelyek a történeti alkotmány fejlődésének kezdő- és végpontjára irányulnak. Meggyőzően érvelt amellet is, hogy a történeti alkotmány fogalmán túl legalább ilyen problematikus a „*vívmányok*” kategóriájának megragadása, és konkrét szabályokkal való azonosítása. Miközben ismertette a szakirodalom eltérő álláspontjait, igyekezett meghatározni azokat a főbb irányokat is, amelyek felé a formálódó szakmai *communis opinio* mutat. Előadásában Vörös végül kiemelt figyelmet fordított az alaptörvényi szabályok vívmányokkal „*összhangban*” történő értelmezésének problematikájára.

Az előadás ezen utolsó, ám semmiképpen sem jelentéktelen problémaköre vethet fel leginkább bizonyos jogelméleti, joglogikai és jogdogmatikai kérdéseket, amelyek sikeres és megnyugtató megválaszolására alighanem további kísérletek is szükségesek. Maga Vörös is hangsúlyozta, hogy előadása csupán hozzájárulás egy már folyamatban lévő szakmai vitához, leszögezve azt is, hogy saját álláspontját is a további eszmecserék egyik lehetséges kiindulópontjának tekinti. Jelen írásban tehát néhány olyan mozzanatra összpontosítunk, amelyek az alaptörvényi szabályok és az ún. vívmányok összhangjának kérdésével kapcsolatosak, és amelyek Vörös előadásának hangsúlyos és talán továbbelemzésre érdemes részét képezték. Mindenképpen jelezni kell azonban, hogy Vörös felvetései e körben is különösen probléma-érzékenyek és termékenyítőek. Olyan *kérdésekre* irányítják a figyelmet, amelyekkel mind az elméletnek mind pedig a gyakorlatnak szembe kell néznie, amelyekre ennek is, annak is védhető válaszokat kell kidolgoznia. Ám az e fontos kérdésekre Vörös által adott *válaszok* is különösen figyelemre méltóak, hiszen azok olyan határozott megfogalmazásokat tartalmaznak, amelyek valóban jó, és alkalmas kiindulási alapul szolgálnak a további eszmecseréhez.

Tökéletesen helyesen mutat rá Vörös, hogy „az Alaptörvény történeti jogértelmezési módszerrel való értelmezése csak és *kizárólag a 2011. évi alkotmányozó* feltehető alkotmányozói szándékának kutatását jelentheti, és nem egy másik jogalkotónak, ráadásul különböző, évszázadokra visszamenő jogalkotások-kori jogalkotói szándékát.” Kizárható tehát az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdésének olyan interpretációja, amely az alaptörvényi szabályoknak a történeti alkotmány vívmányaival összhangban való értelmezési kötelezettségét egyfajta *történeti értelmezési* kötelezettségként határozná meg. Attól ugyanis, hogy az értelmezés mércéje a *történeti* alkotmányból ered, ettől maga az értelmezés még nem válik *történetivé*. Ahhoz hasonlóan nem válik azzá, mint ahogyan az értelmezés nem válna rendszertanivá önmagában azért, mert az Alaptörvény a maga szabályait a *rendszerelmélet* legújabb vívmányaival összhangban rendelné értelmezni. Ettől függetlenül – amint azt később

---

Orosz Fruzsina-Szente Zoltán.); Trócsányi László és Schanda Balázs (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. Hvg-orac, Budapest, 4. kiadás. 2015. ; Varga Zs. András: Gondolatok Magyarország új alkotmányáról. Iustum Aequum Salutare . 2010. 4. szám 23-27.; Zétényi Zsolt: A történeti alkotmány. Magyarország ősi alkotmánya. Magyarországért Kulturális Egyesület. Budapest, 2009.

talán belátjuk – az Alaptörvény R) cikkének (3) bekezdése által előírt értelmezés valójában leginkább a rendszertani értelmezéshez áll közel.

A történeti értelmezés lehetőségének kizárása után, bizonyos szakirodalmi álláspontok bírálataként, Vörös a következőket hangsúlyozza. „A dogmatikai félreértés abban áll, hogy az alkotmányozó (az R) cikk (3) bek.-ének parancsa nélkül egyébként a jogtörténetben: ezen belül az alkotmányjog-történetben helyet foglaló történeti alkotmányt e parancsal *anyagi jogilag: alkalmazandó tételes jogként* „beemelte” az Alaptörvénybe, de úgy, hogy azt *azonosítja* a történeti jogértelmezés *módszerével*: ez azonban *tévedés*. A történeti alkotmány - ma már nem hatályos – *tételesjogi, anyagi* alkotmányjogi szabályok összessége, a történeti jogértelmezés pedig *módszer*. Tételes, anyagi jogi szabályok jogértelmezési módszerként történő alkalmazása értelmezhetetlen.”⁵ Vörös mindehhez hozzáfűzi „a történeti alkotmány figyelembe vételének kötelezettsége pedig szintén nem értelmezési módszer, hanem egy másik tételes-anyagi alkotmányjogi joganyag *párhuzamos alkalmazására* kötelezi a jogalkalmazót, mindenekelőtt az Alkotmánybíróságot.”⁶

Ezen a ponton tételesen vegyük számba Vörös vitathatatlanul helytálló megállapításait:

- 1) az alkotmányozó az R) cikk (3) bekezdéssel valóban nem „emelte be” a történeti alkotmányt az Alaptörvénybe,
- 2) az R) cikk (3) bekezdésében foglalt értelmezési szabály nem azonos a történeti értelmezés módszerével,
- 3) valamely hatályos vagy hatálytalan *szabályanyag* valóban nem tekinthető *módszernek*.

A harmadikként említett ponthoz megjegyzésként talán annyit fűzhetünk hozzá, hogy az alaptörvényi szabályoknak az ún. vívmányokkal való összevetése, a vívmányokkal való összhangban történő értelmezés kötelezettsége a hagyományos értelmezési módszerek közül leginkább talán a *rendszertani értelmezéssel* hozható kapcsolatba. Ez az az értelmezési módszer ugyanis, amelynek alkalmazása során – szemben például a nyelvi, logikai, történeti, teleologikus értelmezéssel – egy normaszöveg lehetséges értelmezését egy olyan tényező befolyásolja, amely maga is a *normarendszeren belül* helyezkedik el. Hangsúlyozandó azonban, hogy az ún. vívmányok normatani besorolása bizonytalan, és feltétlenül további tisztázást igényel.

Kétértelmű azonban Vörösnek az a felvetése, amely „egy másik tételes-anyagi alkotmányjogi joganyag *párhuzamos alkalmazásá*”-ról szól. Ezzel ugyanis ezen a ponton egyfelől félig-meddig elismerni látszik, hogy a történeti alkotmány bizonyos rendelkezései az Alaptörvény előírása következtében kvázi feleledtek, másrészt azonban a *párhuzamos alkalmazásra* vonatkozó elgondolás később szinte szükségképpen veti fel Vörös szemléletében a kollízió képzetét, amin keresztül megragadhatóvá igyekszik tenni az ún. vívmányok alkalmazásának problematikáját. Mint írja: „Fordítsunk befejezésül egy kevés figyelmet az eddig elhanyagolt „összhangban kell értelmezni”-kitételekre. Az *összhang* megkövetelése klasszikus kollíziós magánjogi problematikát sejtet: két joganyag közül kell választani. Az *összhang-kifejezés* értelmetlenné teszi a jogértelmezési módszerként, segédelvként történő minősítést, mivel ezzel egyértelművé válik, hogy a nem hatályos és a hatályos anyagi alkotmányjogi szabályok összevetéséről, *párhuzamos, együttes*, ráadásul *összhangban* történő alkalmazásáról van szó.”⁷

Amikor ezen a ponton Vörös kifejezetten *hatálytalan* alkotmányjogi szabályokról szól, gyakorlatilag eliminálja korábbi szövegének azt az értelmezési lehetőségét, ami a „párhuzamos alkalmazás” említése nyomán sejtett fel a történeti alkotmány egyes szabályainak esetleges hatályosságáról. Kérdés azonban, hogy amennyiben a történeti

---

⁵ Vörös i. m. 501.

⁶ ugyanott

⁷ Vörös i. m. 506.

alkotmány szabályai közül valamennyi hatálytalan maradt, akkor milyen alapon lehet szó akár párhuzamos alkalmazásról, akár kollízióról?

Egy korábbi tanulmányunkban úgy fogalmaztunk „Magyarországon létezik egy olyan alkotmányos szabálycsoport, amely magában foglal egyfelől bizonyos történetileg kialakult elveket és szabályokat, másfelől az Alaptörvénynek azt a részét, amely kötelező erőt biztosít az értelmezés során a történeti alkotmány bizonyos részének.”⁸ Ugyanitt utalás történt arra is, hogy e szabálycsoport *jogi normaként* való értelmezése további tisztázást igényel.⁹ Az alkotmányos történelmi vívmányokról mint sajátos szabálycsoportról tehát legóvatosabban a következők állíthatók:

- 1) A benne foglalt szabályok strukturálisan két részből tevődnek össze: *tartalmukat alapvetően* a történeti alkotmány adja, *kötelező erejüket* pedig az Alaptörvény biztosítja.
- 2) Az alkotmányos történelmi vívmányok nem hagyományos értelemben vett magatartási szabályok, normák komplexumát jelenti, hiszen *nem közvetlen alkalmazásukról* rendelkezik az Alaptörvény, hanem egy, az alkotmányos történelmi vívmányoktól függetlenül meglévő, hatályos, alaptörvényi szabályanyag *értelmezésének* során való érvényre juttatásáról.

Ebből következően az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdésével összefüggésben fogalmilag kizárt a kollízió, ugyanis a kollízió során több egymással szembenálló, adott esetben eltérő diszpozíciót tartalmazó norma *versengéséről* van szó. Olyan versengésről, amely az *együttes* alkalmazást *kizárja*. Az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése ezzel szemben éppen azt a terhet rója a jogalkalmazóra, hogy *egyszerre* juttassa érvényre az Alaptörvény egyedi rendelkezéseit, ám ennek során ne kerüljön szembe az alkotmányos történelmi vívmányokkal.

Vörös felvetése abból a ki nem mondott, ám kétséges hipotézisből indul ki, hogy az alaptörvényi rendelkezéseknek minden esetben csak *egyféle értelmezési* lehetőségük van, amelyek aztán *vagy összhangban* vannak az ún. vívmányokkal, *vagy nincsenek*. A helyzet azonban az – amiként arra több mint négyszáz éve Montaigne is figyelmeztetett¹⁰ –, hogy egy szabálynak mindig többféle értelmezési lehetősége van.

Vörös érvelését követve feltehetnénk azt a kérdést is, hogy a Ptk. jóhiszemű joggyakorlásra vonatkozó szabálya és elve vajon kollíziós helyzetben van-e a szerződéses szabadság és a jognyilatkozat-adás szabadságának elvével és szabályával? A válasz nyilvánvalóan nem, hiszen a polgári jog szabályai szerint egyszerre kell figyelemmel lenni mindkét szabályra és elvre. Nem állítható tehát, hogy az a körülmény, hogy a jognyilatkozat megtagadását nem lehet visszaélészerűen gyakorolni, az egyúttal azt jelenti, hogy a szerződéses szabadság elve és szabálya egészében sérelmet szenved, nem alkalmazható. Nem tévesztendő össze ugyanis a több norma együttes alkalmazását *kizáró* kollíziós helyzet, és a több norma együttes alkalmazását *előíró* olyan helyzet, amelyben az egyik norma alkalmazása a másik norma értelmezési lehetőségeit csupán *korlátozza*, de egészében nem zárja ki a másik norma érvényesülését.

Vörös úgy véli, hogy ha az Alaptörvény valamely szabálya *összhangban* van az ún. vívmányokkal, akkor *nincs kollízió*, és az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdése ez esetben *semmitmondó*. Hangsúlyozandó azonban, hogy maga a problémafelvetés is megkérdőjelezhető, ugyanis – mivel az R) cikk (3) bekezdése egy meglévő szabály meghatározott irányú *értelmezéséről* és nem egy másik szabállyal való *versengésről* szól – itt eleve nem is lehet szó kollízióról. Tehát nem csupán abban az esetben, ha az ún. vívmányok

⁸ Szmodis Jenő: Az alkotmány magja és annak védelme. Jogelméleti Szemle. 2013/2. 156-167. 157.

⁹ ugyanott

¹⁰ Mint mondta: „...ugyanannyi a szabadság és mozgás lehetősége a törvények értelmezésében, mint megalkotásukban.” Montaigne: A tapasztalásról. Európa Könyvkiadó. Budapest. 1983. 6.

összhangban vannak valamely alaptörvényi szabállyal, de abban az esetben sem, ha az összhang *nem állapítható* meg.

A lényeg éppen az, hogy az ún. vívmányok nem önállóan alkalmazhatóak, hanem minden esetben csak valamely más alaptörvényi szabály *útján*, annak *közbejöttével*. Ha az alaptörvény valamely szabálya esetleg ellentétben állni látszik az ún. vívmányokkal, a jogalkalmazót ez esetben is az a kötelezettség terheli, hogy igyekezzen az adott szabálynak olyan értelmet tulajdonítani, amely ezt az ellentétet a lehető legjobban áthidalni képes. Ha ez egyáltalán nem lehetséges, vagy az adott alaptörvényi szabály tartalmilag semmilyen kapcsolatba nem hozható az ún. vívmányokkal, úgy elvben (de mint majd látjuk, csak időlegesen) valóban előállhat az a helyzet, hogy az ún. vívmányok jogértelmezés útján való érvényre juttatására nem kerül sor. Ez esetben sem arról van azonban szó, hogy valaminő kollíziós helyzet állt elő, aminek megoldása során el kell vetni a vívmányok figyelembevételét, hanem csupán arról, hogy valamely alaptörvényi szabály értelmezési lehetőségei közül egyetlenegy sem tart logikai vagy tartalmi kapcsolatot az ún. vívmányokkal. Magyarán az adott szabály *alkalmatlan* arra, hogy betöltse azt a *közvetítő szerepet*, amelyen keresztül az ún. vívmányok érvényesülhetnek.

Felmerül a kérdés, hogy ez esetben nem beszélhetünk-e mégis arról, hogy az értelmezendő és alkalmazandó konkrét alaptörvényi szabály – ha nem is az ún. vívmányokat, de – az Alaptörvény R cikk (3) bekezdését megelőzi, lerontja, alkalmazhatatlanná teszi egyfajta kvázi kollíziós helyzetben. A kérdés megválaszolásánál előbb különbséget kell tennünk valamely törvényi *kötelezettség fennállása* és annak *eredményes teljesítése* között. Ha ugyanis az összhang az értelmezendő szabály és az ún. vívmányok között tartalmi vagy logikai okokból nem áll fenn, úgy legfeljebb arról beszélhetünk, hogy a szabály értelmezése során a jogalkalmazó számára objektíve *nem álltak fenn azok a feltételek*, hogy az adott szabályt az ún. vívmányokkal összhangban értelmezze. Az R cikk (3) bekezdés szerint *fennállt* azonban az a *kötelezettsége*, hogy megkísérelje a szabály vívmányokkal összhangban történő értelmezését. Lehetséges tehát egy olyan eset, amelyben mint *eredmény* nem jöhet létre valamely alaptörvényi szabály olyan értelmezése, amely összhangban áll az ún. vívmányokkal, azonban minden esetben vitathatatlanul fennáll a jogalkalmazó azon *kötelezettsége*, hogy a kívánt összhangot az R cikk (3) bekezdése szerint megteremtse. Mivel az alaptörvény R cikk (3) bekezdése olyan kötelezettséget ró a jogalkalmazóra, amely alól e szabály felmentést nem ad, ezért nem lehet szó arról sem, hogy az R cikk (3) bekezdésének alkalmazása valaminő kollíziós helyzetben vagy azon kívül mellőzhető volna.

További, igencsak érdekes kérdést vet fel az, hogy mi a teendő abban az esetben, ha valamely alaptörvényi szabálynak nem tulajdonítható olyan értelmezés, amely összhangban van az ún. vívmányokkal. Tekintettel arra, hogy a jog *alkalmazását* meg kell, hogy előzze a jog *értelmezése*, egy, az Alaptörvény R cikk (3) bekezdésében eleve meghatározott *értelmezési eredmény* megjelésének *hiánya* igencsak nagy problémákat vethet fel a jogalkalmazásban. Megfelelő, az Alaptörvényben előre meghatározott irányú jogértelmezés hiányában ugyanis fogalmilag kizártnak tekinthető bárminemű jogalkalmazás.

A problémát különösen bonyolulttá teszi, hogy – mint érintettük – a történelmi vívmányokkal összhangban lévő értelmezési eredmény legalább *két okból* is hiányozhat. Egyrészt azért, mert az alkalmazandó szabály kifejezetten *szemben áll* az ún. vívmányokkal, másrészt azért, mert *semminemű tartalmi kapcsolatot* nem tart fenn azokkal. Az előbbi esetben kifejezetten megnyugtató és a *jogállamiságot erősítő* következménynek tekinthető, ha *elmarad a jogalkalmazás*, tehát egy olyan szabály alkalmazása, amelynek kizárólag olyan értelmezési lehetőségei kínálóznak, amelyek élesen szemben állnak az ún. vívmányokkal. A második eset lényegesen problematikusabb, hiszen az Alaptörvény tartalmazhat és tartalmaz is számos olyan rendelkezést, amelyek ugyan nem ellenkeznek az ún. vívmányokkal, de – például az eltérő szabályozási tárgy okán – kifejezetten *nincsenek is velük összhangban*.

Ekkor a jogalkalmazás elmaradása kizárólag *jogbizonytalanságot* eredményez. Ezt az esetet azonban éppen az R cikk (3) bekezdése megfelelően küszöböli ki, akként rendelkezve, hogy az Alaptörvény rendelkezéseit azok *céljával* összhangban kell értelmezni. Mivel az Alaptörvényben deklarált jogállamiság céljával ellentétes lenne a jogbizonytalanság előidézése – például az olyan alaptörvényi szabályok alkalmazásának mellőzésével, amelyek nem ellenkeznek, de kifejezett kapcsolatot sem mutatnak az ún. vívmányokkal –, ezért aligha védhető egy olyan álláspont, amely a vívmányokkal nem ellenkező, de azokkal kapcsolatba sem hozható normák alkalmazásának mellőzését javasolná.

Vörös – mint említettük – úgy véli, ha egy alaptörvényi szabály és a vívmányok között az összhang fennáll, akkor *nincs kollíziós helyzet*, és *semmitmondó* a vívmányokra történő utalás. Mint ugyancsak említettük, eleve vitatható az R cikk (3) bekezdésének alkalmazásában a kollíziós helyzet felvetése, hiszen nem *egymást kizáró* szabályok versenyéről van itt szó, hanem szabályok *együttes* alkalmazásáról. Vörös nézete szerint „Ha viszont nem áll fenn az összhang, akkor ennek deklarálása *felesleges*, mivel azt úgysem minősíthetné az Alkotmánybíróság vívmánynak, hiszen ezzel lerontaná az Alaptörvény hatályát.”¹¹ Vörös tehát úgy véli, amennyiben az értelmezendő szabály és a vívmány között az összhang nem áll fenn, ezt az Alkotmánybíróság *elhallgatja, nem deklarálja*. Ezt pedig úgy éri el, hogy a vívmányokat rostálja az Alaptörvény szabályai alapján, nem pedig megfordítva. Amint kissé később fogalmaz: „az Alkotmánybíróság de facto nem az Alaptörvényt értelmezi a történeti alkotmánnyal összhangban, hanem szelektál a történeti alkotmány – egyébként nem hatályos – tételes jogi szabályai között azzal a céllal, hogy megállapítsa: annak szabálya összhangban van-e az Alaptörvénnyel.”¹² Vörös egy helytelen és kétségtelenül lehetséges alkotmánybíróági magatartásról ír, ebből azonban távolról sem következik, hogy az Alkotmánybíróság számára *ne volna nyitva az az út is*, amelyet fentebb vázoltunk, és ami valóban megfelel az Alaptörvény rendelkezéseinek és céljainak.

Hangsúlyoznunk szükséges, hogy amennyiben egy alaptörvényi szabály lehetséges értelmezései közül egyesek *összhangban* vannak az ún. vívmányokkal, míg e szabálynak egy vagy több értelmezési lehetősége *nincs összhangban* az ún. vívmányokkal, úgy ez azt jelenti, hogy a vívmányokkal *összhangban nem lévő* értelmezési lehetőségek jogalkalmazás útján való érvényre juttatása *tilalmazott*. Ez egyúttal egy olyan eset, amelyik *alesete* a Vörös által említett első számú esetkörnek, nevezetesen annak, amikor az alaptörvényi szabályok értelmezési lehetőségei – legalább részben – *összhangot mutatnak* az ún. vívmányokkal. Vörös azonban megkérdőjelezhető módon a dolgot merőben *bináris* rendszerben ábrázolva úgy állítja be, hogy az értelmezendő szabály *vagy* összhangban van az ún. vívmányokkal *vagy* nincs. Ebből a vitatható premisszából vonja le azt az egyébként logikus, de kétes következtetést, hogy mindazon esetben, amikor a szabály és a vívmányok között *összhang van*, a vívmányokra való utalás *semmitmondó*. E körben tehát Vörös figyelmen kívül hagyni látszik azt az igencsak életszerű lehetőséget, hogy egy szabálynak *többféle* értelmezési lehetősége is adódhat, amely lehetőségek közül egyesek *ellentétesek* valamely szemponttal, értékkel, jelen esetben az ún. vívmányokkal, míg mások *nem*. Ha azonban valamely szabálynak többféle értelmezési lehetősége van, eleve nem lehet semmitmondó megadni egy olyan értékelési szempontot, ami alkalmas lehet az értelmezési lehetőségek közötti szelektálásra. Az ún. vívmányokat, mint értékelési szempontot aligha lehet azonban szelektálásra alkalmatlannak minősíteni, hiszen nyilvánvaló, hogy *nem minden esetben* áll elő olyan helyzet, amelyben egy szabály *valamennyi* értelmezési lehetősége kiállja e szempont alkalmazásának próbáját.

Vörösnek feltétlenül igaza van abban, hogy szelektálásra alkalmatlan szelekciós szempontot megadni semmitmondó és értéktelen. Ilyen hasznavehetetlen szelektálási

---

¹¹ Vörös i. m. 507.

¹² ugyanott

szempont lehetne például az a rendelkezés, hogy „a nyelvi formában ki nem fejezhető értelmezési lehetőségek kizártak”, hiszen ahhoz, hogy megállapítsuk azt, hogy egyáltalán értelmezési lehetőséggel állunk-e szemben, azt előbb nyelvi formában ki kell fejeznünk. Az ún. vívmányok értékelési szempontként való megadása azonban nem ilyen, tautologikus jellegű, semmitmondó értékelési szempont, még akkor sem, ha a vívmányok körének meghatározása valóban *problematicus*. A szempont közelebbi meghatározásának *problematicus* jellegét azonban a szempont *semmit mondásával* azonosítani legalábbis pontatlanság.

Vörös a másik esetkorre vonatkozóan is markáns ítéletet fogalmaz meg. Álláspontja szerint, ha a szabály és az ún. vívmányok között „nem áll fenn az összhang, akkor ennek deklarálása *felesleges*, mivel azt úgysem minősíthetné az Alkotmánybíróság vívmánynak, hiszen ezzel lerontaná az Alaptörvény hatályát.”¹³ Vörös tehát itt eleve elveti annak lehetőségét, hogy az Alkotmánybíróság képes lehet felismerni valamely alkotmányos történelmi *vívmányt*, és egyúttal megállapítani azt is, hogy valamely alaptörvényi szabálynak *nincsen* e vívmánnyal összhangban lévő értelmezése. Álláspontját azzal támasztja alá, hogy az Alkotmánybíróság ilyen magatartással *lerontaná* az Alaptörvény hatályát. Merőben jogszociológiai oldalról szemlélve a dolgot, Vörös itt olyan veszélyről ír, amelyet alábecsülni nem célszerű. Fennállhat tehát annak a veszélye, hogy az Alkotmánybíróság tartózkodik attól, hogy valóban a szabályt mérje a vívmányokhoz. Az a felvetés azonban, hogy a szabály és a vívmányok ellentétének megállapítása az Alkotmánybíróság részéről az Alaptörvény hatályát rontaná le, igencsak kétséges. Dogmatikai oldalról azt szükséges hangsúlyozni, hogy ilyen esetben nem lehet szó arról, hogy maga az Alkotmánybíróság rontja le az Alaptörvény hatályát, hanem sokkal inkább arról, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény R cikk (3) bekezdésében írott kötelezettségének megfelelően eljárva *megállapít* valamit. Azt nevezetesen, hogy az adott szabály lehetséges értelmezési lehetőségeinek egyike sincs összhangban az ún. vívmányokkal.

A dolgot problematikusá teszi, hogy az Alkotmánybíróság magának az Alaptörvénynek a szövegét csupán igen szűk körben vizsgálhatja. Az Alaptörvény szerint „Az Alkotmánybíróság az Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását csak a megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények tekintetében vizsgálhatja felül.”¹⁴ Arra tehát az Alkotmánybíróságnak nincsen lehetősége, hogy valamely alaptörvényi szabály értelmezési lehetőségeiről, és ezen értelmezési lehetőségeknek az ún. vívmányokkal való összhangjáról önmagában, tehát valamely konkrét ügytől függetlenül véleményt nyilvánítson. Ez azonban nem képezheti akadályát annak, hogy az alacsonyabb szintű jogforrások, így már a törvények alkotmányossági vizsgálata során az azokban foglalt rendelkezéseket egybevesse az Alaptörvény szabályaival és azok értelmével. Az Alkotmánybíróságról szóló törvény szerint „Az Országgyűlés vagy annak állandó bizottsága, a köztársasági elnök, a Kormány, illetve az alapvető jogok biztosa indítványára az Alkotmánybíróság az Alaptörvény rendelkezését konkrét alkotmányjogi problémával összefüggésben értelmezi, ha az értelmezés közvetlenül levezethető az Alaptörvényből.”¹⁵ Magyarán, ha valamely törvény olyan alaptörvényi szabályon nyugszik, amelynek *nincs olyan értelmezési lehetősége*, mely összhangban volna az ún. vívmányokkal, akkor a konkrét normakontroll során az Alkotmánybíróságnak joga és kötelessége ennek az összhangnak a hiányára rámutatni. Jeleznie kell egyúttal azt is, hogy törvényalkotás az alaptörvény viszonylatában olyan *különleges jogalkalmazás*, amelynek minden vonatkozásban meg kell felelnie az alaptörvényi rendelkezéseknek. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az Alkotmánybíróságnak meg kell semmisítenie mindazokat a jogszabályokat, amelyek

¹³ ugyanott

¹⁴ Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdés

¹⁵ 2011. évi CLI. törvény 38. § (1) bekezdése

- 1) kifejezetten ellentétesek az Alaptörvény rendelkezéseivel,
- 2) az Alaptörvény valamely szabályának olyan értelmezésén alapulnak, amely nincs összhangban az ún. vívmányokkal,
- 3) az Alaptörvény olyan rendelkezésén alapulnak, amelynek egyáltalán nincs olyan értelmezési lehetősége, amely összhangban lenne a történelmi vívmányokkal.

Mindez a lehetőség pedig abból a korábban jelzett evidenciából adódik, hogy a *jogalkalmazást* minden esetben megelőzi a *jogértelmezés*, a jogalkalmazásnak a jogértelmezésen kell nyugodnia. *Tilalmazott* jogértelmezési eredményen azonban *legitim módon nem nyugodhat* jogalkalmazás, így olyan jogszabályalkotás sem, amely az Alaptörvény relációjában végrehajtási, jogalkalmazási jellegű.

Aligha kell elfogadnunk tehát Vörös feltétlenül szellemes, de keserű okfejtését és annak végkövetkeztetését, hogy a történelmi alkotmány vívmányai mint értelmezési szempontok, mércék *semmitmondóak* vagy *feleslegesek*. Sokkal inkább meg kell látnunk a bennük rejlő lehetőségeket, amelyek hatékony eszközei lehetnek a jogállamiság erősítésének. Ha az eszköz kezelése nehéz, akkor inkább tanulmányozzuk a vele való bánás művészetét, mintsem lomtárba vessük magát az eszközt. Ha azonban Vörös professzor arra hívta fel a figyelmet, hogy ez a fegyver *kétélű*, úgy igaza van. De minden fegyver az.